

Anna Klim-Klimaszewska

Klasa autorska jako przykład innowacji pedagogicznej w edukacji wczesnoszkolnej

Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce : kwartalnik dla nauczycieli nr 4,
36-53

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

prof. nadzw. dr hab. Anna Klim-Klimaszewska
Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

KLASA AUTORSKA JAKO PRZYKŁAD INNOWACJI PEDAGOGICZNEJ W EDUKACJI WCZESNOSZKOLNEJ

Wśród przemian zachodzących w życiu i rozwoju społeczeństwa szczególnie i istotną rolę odgrywają innowacje. Działalność innowacyjna w szkołach prowadzona jest na podstawie Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki (Dz. U. z 2002 r. nr 56, poz. 506) oraz Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2011 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki (Dz. U. z 2011 r., nr 176, poz. 1051).

Pojęcie innowacji nie jest jednoznacznie określone. W literaturze przedmiotu znaleźć można ponad 20 różnych definicji tego pojęcia. Mimo, iż liczba ta jest dość duża, to wszystkie można sprowadzić do dwóch zasadniczych grup.

W pierwszej umieścić można takich autorów jak np.: G. Barnett¹, E.M. Rogers, F. Schoemaker², T. Pszczolowski³, J. Perlaki⁴, R. Schulz⁵, którzy uważają, że innowacja to myśl, rzecz, idea, wartość, pojęcie postrzegane jako nowe. Definicja ta jest jednak bardzo szeroka, ponieważ nie każdą nowość można nazwać innowacją. Nowością bowiem mogą być rozwiązania już znane i wprowadzane na miejsce poprzednich jako nowoczesne. Nie będą więc innowacjami.

Natomiast do drugiej grupy zaliczyć można takich autorów jak P.F. Whitfield⁶, J. Perlaki⁷, Z. Pietrasiński⁸, G. Zaltman⁹, D. Rusakowska¹⁰, W. Okoń¹¹, R.A. Weber¹², J.K. Solarz¹³, R. Schulz¹⁴, B. Fiedor¹⁵, H. Gąsior¹⁶, K. Denek¹⁷, S. Krajewski¹⁸,

¹ Por. G. Barnett, *Innovation. The Basis of Cultural Change*, Mc Graw-Hill, New York 1953, s. 7.

² Por. E.M. Rogers, F. Schoemaker, *Communication of Innovations*, The Free Press, New York 1971, s. 18–19.

³ Por. T. Pszczolowski, *Mała encyklopedia prakseologii i teorii organizacji*, Ossolineum, Wrocław 1978, s. 85.

⁴ Por. J. Perlaki, *Innowacje w organizacji*, PWE, Warszawa 1983, s. 16–17.

⁵ Por. R. Schulz, *Twórczość pedagogiczna*, IBE, Warszawa 1994, s. 113.

⁶ Por. P.F. Whitfield, *Innowacje w przemyśle*, PWE, Warszawa 1983, s. 17.

⁷ Por. J. Perlaki, op. cit., s. 17.

⁸ Por. Z. Pietrasiński, *Ogólne i psychologiczne zagadnienia innowacji*, PWN, Warszawa 1971, s. 9.

⁹ Por. G. Zaltman (i in.), *Innovation and Organizations*, J. Wiley, New York 1973, s. 7.

¹⁰ Por. D. Rusakowska, *Nauczyciel i innowacje pedagogiczne*, IWZW, Warszawa 1986, s. 8.

¹¹ Por. W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, Wyd. Żak, Warszawa 1996, s. 101.

¹² Por. R.A. Weber, *Zasady zarządzania organizacjami*, PWE, Warszawa 1984, s. 468–469.

¹³ Por. J.K. Solarz, *Innowacje w organizacjach gospodarczych*, PWE, Warszawa 1981, s. 31.

¹⁴ Por. R. Schulz, *Procesy zmian i odnowy w oświacie*, PWN, Warszawa 1980, s. 109.

¹⁵ Por. B. Fiedor, *Teoria innowacji*, PWN, Warszawa 1979, s. 24–25.

*Encyklopedia organizacji i zarządzania*¹⁹, *Mały słownik języka polskiego*²⁰, dla których innowacją jest wprowadzanie, tworzenie, realizacja, wykorzystanie zmian. I chociaż słowo „zmiana” kojarzy się ze słowem „innowacja”, to nie jest jego synonimem. Nie każda wprowadzana czy tworzona zmiana jest od razu innowacją. Zmiana bowiem może polegać na zastąpieniu jednego rozwiązania drugim, które znane jest od dawna, a więc nie jest innowacją.

Z przeglądu tych definicji wynika, że innowacje są to nowe wytwory lub wprowadzane zmiany. Wszystkie te definicje są jednak za szerokie, ponieważ nie każda nowość lub tworzona zmiana jest innowacją. Przytoczone definicje są tylko częściowo trafne i dlatego należy uznać je za niewystarczające. Z tego względu na podstawie przeprowadzonych rozważań przez innowację należy rozumieć nowy wytwór materialny lub symboliczny mający na celu wprowadzenie do praktyki nieznanymi dotychczas zmian o charakterze ulepszeń. W praktyce szkolnej będzie to oznaczało osiągnięcie lepszych od dotychczasowych wyników dydaktycznych i wychowawczych. Uzasadnionym zatem jest w tym miejscu podanie definicji według W. Okonia. Na ten temat autor mówi: „Innowacja pedagogiczna (łac. *innovatio* – odnowienie) – zmiana struktury systemu szkolnego (dydaktycznego, wychowawczego) jako całości lub struktury ważnych jego składników – w celu wprowadzenia ulepszeń o charakterze wymiernym. Mówiąc o zmianie, mamy na myśli zmiany ulepszające system, a więc bądź pracę nauczycieli (jej metody i środki) i uczniów, bądź treść programową, bądź warunki materialno-społeczne pracy szkolnej. Wyrażenie <<zmiana struktury>> oznacza, iż innowacja pedagogiczna dotyczy nie tylko zmiany w obrębie poszczególnych składników systemu, lecz przede wszystkim zmiany wzajemnych związków między składnikami systemu.”²¹

Z pojęciem innowacji łączy się pojęcie eksperymentu. W *Małym słowniku języka polskiego* czytamy m.in.: „Eksperyment – próba, zwłaszcza przeprowadzana po raz pierwszy, realizacja nowatorskiego pomysłu”²². A zatem „szkoła prowadząca przynajmniej w jednym ciągu klas eksperyment naturalny w celu zweryfikowania słuszności jakiejś hipotezy pedagogicznej jest – jak podaje W. Okoń – szkołą eksperymentalną”²³. Wynika z tego, że w szkołach takich realizowane są pomysły, które zwiększają skuteczność pracy dydaktyczno-wychowawczej. Taką nowatorską koncepcją mogą być klasy autorskie.

W myśl zarządzenia ministra edukacji narodowej, klasą autorską jest „oddział lub jeden ciąg klas w cyklu kształcenia, w którym sprawdzana jest indywidualna

¹⁶ Por. H. Gąsior, *Udział nauczycieli w innowacjach pedagogicznych stale aktualny*, „Ruch Pedagogiczny” 1981, nr 4, s. 541.

¹⁷ Por. K. Denek, *Procesy innowacji szkolnych*, „Ruch Pedagogiczny” 1983, nr 6, s. 4.

¹⁸ Por. S. Krajewski, *Procesy innowacyjne w przemyśle*, PWN, Warszawa 1985, s. 16.

¹⁹ Por. *Encyklopedia organizacji i zarządzania*, PWE, Warszawa 1982, s. 166.

²⁰ Por. *Mały słownik języka polskiego*, PWN, Warszawa 1993, s. 236.

²¹ W. Okoń, op. cit., s. 101.

²² *Mały słownik języka polskiego*, op. cit., s. 159.

²³ W. Okoń, op. cit., s. 276.

koncepcja nowatorstwa pedagogicznego”²⁴. Jest to więc własne oryginalne rozwiązanie organizacyjno-programowe określonego nauczyciela. Dzięki temu klasy autorskie mogą być miejscem samorealizacji nauczycieli i uczniów, a co za tym idzie, być poszukiwaniem alternatywnego rozwiązania w stosunku do szkoły istniejącej obecnie.

Podstawę funkcjonowania klasy autorskiej stanowi program autorski. W literaturze przedmiotu nie ma takiej definicji. Natomiast w *Małym słowniku języka polskiego* czytamy: „Autor – twórca, sprawca, inicjator, projektodawca, wynalazca”²⁵. Dlatego można stwierdzić, że program autorski to program opracowany przez nauczyciela dla swojej klasy i wprowadzający do praktyki szkolnej nowe treści programowe, nowe cele, metody, formy i środki pracy dydaktycznej czy też sposoby działania nauczyciela i uczniów, podnoszące skuteczność edukacji.

A zatem autorską jest taka klasa, w której realizowane są własne koncepcje organizacyjno-programowe określonego nauczyciela. Ma ona stanowić alternatywę względem klasy tradycyjnej i tworzona jest w celu uzyskania wyższych efektów pracy dydaktyczno-wychowawczej. W związku z tym musi ona charakteryzować się określonymi cechami. Pisali o nich m.in.: J.P. Sawiński²⁶ i D. Nakoneczna²⁷. Nie znalazłam natomiast w literaturze przedmiotu cech klasy tradycyjnej. Dlatego też podjęto próbę ich określenia. Opracowany przez autorkę zestaw cech klasy tradycyjnej i autorskiej przedstawia tabela 1.

Zestawione w tabeli 1 cechy klasy tradycyjnej i autorskiej uzmysławiają podstawowe różnice między tymi klasami. I tak w klasie tradycyjnej nauczyciele realizują określony program nauczania i siatkę godzin. Ścisłe przestrzegane są ogniwa i tok zajęć a także egzekwowany jest porządek i dyscyplina. Wychowawstwo sprawuje jeden nauczyciel, któremu uczniowie są podporządkowani. Ci, poprzez system bodźców zewnętrznych współzawodniczą ze sobą i konkurują.

Tabela 1. Cechy klasy tradycyjnej i autorskiej

Klasa tradycyjna	Klasa autorska
<ul style="list-style-type: none">realizacja obowiązującego dla wszystkich programu nauczania	<ul style="list-style-type: none">sprofilowanie programu klasy oparte o ściśle określone zainteresowania daną dziedziną wiedzy lub problemami życia
<ul style="list-style-type: none">sprawowanie wychowawstwa przez jednego nauczyciela	<ul style="list-style-type: none">wprowadzenie funkcji asystentki klasowej
<ul style="list-style-type: none">podporządkowanie uczniów nauczycielowi	<ul style="list-style-type: none">pomoc nauczyciela przy podejmowaniu decyzji w drodze dialogudominacja inicjatywy i aktywności uczniów

²⁴ Zarządzenie nr 62 Ministra Edukacji Narodowej z dn. 16 listopada 1989 r. w sprawie zasad prowadzenia pedagogicznej działalności innowacyjnej w szkołach i innych placówkach oświatowo-wychowawczych.

²⁵ *Mały słownik języka polskiego*, op. cit., s. 25.

²⁶ Por. J.P. Sawiński, *Cechy i funkcje klas autorskich*, CEN, Koszalin 1996, s. 8–11.

²⁷ Por. D. Nakoneczna, *Klasy autorskie w Szkołach Twórczych*, Wyd. Ostoja, Warszawa 1993, s. 16–17.

<ul style="list-style-type: none"> • ścisłe przestrzeganie ogólnych zasad lekcji 	<ul style="list-style-type: none"> • atrakcyjna i interesująca forma zajęć pozytywnie mobilizująca uczniów do pracy
<ul style="list-style-type: none"> • realizacja obowiązującej siatki godzin 	<ul style="list-style-type: none"> • wprowadzenie dodatkowych przedmiotów
<ul style="list-style-type: none"> • egzekwowanie porządku i dyscypliny 	<ul style="list-style-type: none"> • przyjazna atmosfera związana ze stylem pracy i postawą nauczyciela
<ul style="list-style-type: none"> • współzawodnictwo i konkurencja uczniów oraz związany z tym system bodźców 	<ul style="list-style-type: none"> • współpraca uczniów poprzez motywowanie ich do nauki
<ul style="list-style-type: none"> • okazjonalna i sporadyczna współpraca z rodzicami 	<ul style="list-style-type: none"> • ścisła współpraca nauczycieli, rodziców i uczniów

System wychowawczy opiera się na współpracy nauczyciela i rodziców, która najczęściej ogranicza się do uczestniczenia w wywiadówkach.

Natomiast klasa autorska pracuje w oparciu o sprofilowany program autorski, oparty o ściśle określone zainteresowania dzieci daną dziedziną wiedzy lub problemami życia. Do siatki godzin wprowadzane są dodatkowe przedmioty, jak np. języki obce – najczęściej, dwa – rytmika, pływanie, informatyka. Atrakcyjna i interesująca formuła zajęć pozytywnie motywuje do pracy. Na zajęciach panuje przyjazna atmosfera. Uczniowie przejawiają inicjatywę i aktywność a nauczyciel jedynie pomaga im przy podejmowaniu decyzji, co następuje na drodze dialogu. Charakterystyczną cechą tej klasy jest sprawowanie opieki nad zespołem klasowym przez dwie osoby – wychowawczynię i jej asystentkę.

Z tak sformułowanych cech wynikają funkcje. Dla klasy tradycyjnej określili je między innymi M. Radwiłowicz, Z. Morawska²⁸ a dla autorskich J. P. Sawiński²⁹, Wykaz funkcji tych klas przedstawia tabela 2.

Tabela 2. Funkcje klasy tradycyjnej i autorskiej

Klasa tradycyjna	Klasa autorska
<ul style="list-style-type: none"> • poznawcza – rozszerzanie i pogłębianie wiedzy uczniów we wszystkich zakresach w stopniu przewidzianym programem nauczania początkowego • kształcąca – rozwijanie operacji myślowych oraz ogólnych sposobów racjonalnego uczenia się • kompensacyjno-usprawniająca – eliminowanie, łagodzenie lub kompensacja wszelkich występujących odchyżeń od normy oraz usuwanie niepowodzeń szkolnych 	<ul style="list-style-type: none"> • dydaktyczna – intensyfikacja działań edukacyjnych poprzez włączenie do ich realizacji innych nauczycieli, którzy będą wspomagać proces dydaktyczno-wychowawczy zgodnie z wybranym profilem klasy autorskiej

²⁸ Por. M. Radwiłowicz, Z. Morawska, *Metodyka nauczania początkowego*, WSiP, Warszawa 1986, s. 7–11.

²⁹ Por. J.P. Sawiński, op. cit., s. 36–45.

<ul style="list-style-type: none">• wychowawcza – rozwijanie sfery społeczno-moralnej oraz światopoglądowej uczniów	<ul style="list-style-type: none">• wychowawcza – prowadzenie ucznia do samodzielności i dorosłości oraz wdrażanie do samowychowania
<ul style="list-style-type: none">• opiekuńcza – dbałość o bezpieczeństwo dzieci i zapewnienie warunków higienicznych, dbałość o należyty rozwój fizyczny oraz troska o rekreację	<ul style="list-style-type: none">• opiekuńcza – przestrzeganie przed niebezpieczeństwem i złem
<ul style="list-style-type: none">• diagnostyczno-prognostyczna – poznawanie poszczególnych dzieci oraz prognozowanie optymalnych dróg ich dalszego rozwoju	<ul style="list-style-type: none">• emancypacyjna – uzyskiwanie przez nauczyciela, uczniów i rodziców wolności, samostanowienia i samorealizacji• prowokacyjna – pobudzanie aktywności innych podmiotów edukacji szkolnej i środowiska społecznego w celu pozyskania ich do działań na rzecz klasy

Z przeglądu funkcji pełnionych przez klasę tradycyjną i autorską wynika, że funkcje: poznawcza, kształcąca i kompensacyjno-usprawniająca klasy tradycyjnej zawierają się w funkcji dydaktycznej klasy autorskiej. Różnica polega na tym, że działania dydaktyczne realizowane w ramach tych funkcji ulegają w klasie autorskiej intensyfikacji poprzez włączenie do procesu dydaktyczno-wychowawczego innych nauczycieli, którzy będą go wspomagać zgodnie z założonym profilem. W obu rodzajach klas realizowane są funkcje wychowawcze i opiekuńcze. Jednak mają one do spełnienia inne cele. Funkcja wychowawcza w klasie tradycyjnej sprowadza się do rozwijania sfery społeczno-moralnej i światopoglądowej uczniów, natomiast w klasie autorskiej do wdrażania ich do samodzielności, dorosłości i samowychowania. Podobnie w ramach funkcji opiekuńczej klasa tradycyjna dba o bezpieczeństwo dzieci, rozwój fizyczny i rekreację oraz zapewnia bezpieczeństwo. Natomiast klasa autorska przestrzega przed niebezpieczeństwem i złem, a więc udziela wskazówek, że czegoś należy się strzec, a nie tylko zapewnia bezpieczeństwo i higienę. Również funkcji diagnostyczno-prognostycznej przeciwstawia się funkcja emancypacyjna. W klasie tradycyjnej rozwój dzieci jest prognozowany i kierowany przez nauczyciela, natomiast w autorskiej dzieci, rodzice i nauczyciele mają prawo do wolności, samostanowienia i samorealizacji. Oprócz przedstawionych, klasa autorska pełni ponadto funkcję prowokacyjną. Polega ona na pozyskiwaniu do swoich działań innych podmiotów edukacji szkolnej oraz środowiska społecznego. Tak więc można powiedzieć, że jedynie część funkcji spełnianych przez klasy autorskie i tradycyjne jest tożsama (np. wychowawcze, opiekuńcze). Ponadto nie zawsze te same funkcje służą w porównywanych klasach do osiągnięcia tych samych czy też zbliżonych celów. Można zatem powiedzieć, że istnieje dość znaczne różnice w ujmowaniu funkcji klas autorskich i tradycyjnych.

Sygnalizowane powyżej funkcje pozostają w ścisłym związku z zadaniami, jakie mają do spełnienia rozpatrywane klasy. W odniesieniu do klasy autorskiej określiła je D. Nakoneczna³⁰.

Jeśli zaś chodzi o klasę tradycyjną, to w literaturze przedmiotu nie zostały one jeszcze sformułowane, dlatego też podjęto próbę ich sformułowania. Podstawowe zadania, jakie ma do spełnienia klasa tradycyjna i autorska przedstawia tabela 3.

Tabela 3. Podstawowe zadania klasy tradycyjnej i autorskiej

Klasa tradycyjna	Klasa autorska
<ul style="list-style-type: none"> • dbanie o wszechstronny rozwój osobowości dzieci 	<ul style="list-style-type: none"> • stworzenie optymalnych warunków do pełnego rozwoju osobowości uczniów
<ul style="list-style-type: none"> • wyrównywanie startu życiowego dzieci 	<ul style="list-style-type: none"> • stworzenie każdemu uczniowi szansy odnoszenia sukcesu
<ul style="list-style-type: none"> • wprowadzenie współzawodnictwa oraz związanego z tym systemu bodźców 	<ul style="list-style-type: none"> • stworzenie norm wzajemnego współzycia i współdziałania, stosowanie oceny opisowej
<ul style="list-style-type: none"> • ścisłe przestrzeganie 45-minutowego systemu klasowo-lekcyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> • rozluźnienie systemu klasowo-lekcyjnego poprzez skasowanie dzwonek i sztywnego siedzenia w ławkach
<ul style="list-style-type: none"> • uczenie niezbędnego umiaru w zaspokajaniu potrzeb 	<ul style="list-style-type: none"> • uwzględnianie indywidualnych potrzeb rozwojowych i możliwości uczniów
<ul style="list-style-type: none"> • podporządkowanie klasy tradycjom, obrzędom i symbolice danym dla danej szkoły 	<ul style="list-style-type: none"> • wprowadzenie tradycji klasowej i specyficznego wystroju sali lekcyjnej • inspirowanie innych nauczycieli do podejmowania działań innowacyjnych

Analizując przedstawione w tabeli 3 zadania można stwierdzić, że zarówno w klasie tradycyjnej, jak i autorskiej głównym zadaniem jest stworzenie warunków do jak najlepszego rozwoju osobowości uczniów. Oprócz tego zadaniem klasy tradycyjnej jest wyrównywanie startu życiowego dzieci, a więc stymulowanie uczniów słabszych i przeciętnych poprzez wprowadzenie współzawodnictwa i związanego z tym systemu bodźców. Innym zadaniem jest uczenie dzieci niezbędnego umiaru w zaspokajaniu potrzeb i ścisłe przestrzeganie czasu przeznaczanego na zajęcia. Ponadto życie klasy powinno podporządkować się tradycjom, obrzędom i symbolice obowiązującym w danej szkole.

Natomiast klasa autorska ma za zadanie stworzyć każdemu dziecku szansę odnoszenia sukcesu, czyli tak zorganizować proces nauczania, aby uczeń miał możliwość wykazania się tym, co potrafi najlepiej oraz budowania i utwierdzania mocnych stron swojego „ja”. Czynione to będzie poprzez stworzenie norm wzajemnego współzycia i współdziałania, stosowanie oceny opisowej, rozluźnienie systemu klasowo-lekcyjnego oraz dostosowanie wymagań do indywidualnych po-

³⁰ Por. D. Nakoneczna, *Wychowanie jako zadanie*, Wyd. Ostoja, Warszawa 1992, s. 84–95.

trzeb i możliwości uczniów. Zadaniem klasy autorskiej jest także wprowadzanie własnej tradycji oraz specyficznego, zgodnego z programem wystroju klasopracowni, a ponadto inspirowanie innych nauczycieli do podejmowania działań innowacyjnych.

Z przedstawionego materiału widać, że zadania spełniane przez klasę tradycyjną i autorską różnią się oprócz jednego wspólnego, którym jest zapewnienie uczniom wszechstronnego rozwoju osobowości.

Podsumowując można stwierdzić, że psychopedagogiczne założenia klasy autorskiej i tradycyjnej są inne.

Klasa tradycyjna realizuje program nauczania i siatkę godzin określoną przez MEN. Ścisłe przestrzegane są ogniwa, tok i czas zajęć, egzekwowany jest porządek i dyscyplina. Uczniowie współzawodniczą ze sobą, co związane jest z systemem bodźców zewnętrznych, do których należy przede wszystkim ocena szkolna. Wychowawstwo sprawuje jedna osoba, a system wychowawczy opiera się na współpracy nauczycieli i rodziców, polegającej najczęściej na udziale w wywiadówkach. Klasa tradycyjna spełnia podstawowe funkcje: poznawczą, kształcącą, wychowawczą, opiekuńczą, kompensacyjno-usprawniającą i diagnostyczno-prognostyczną. Swoje życie wewnętrzne podporządkowuje życiu szkolnemu.

Natomiast klasa autorska realizuje swój specyficzny program opracowany przez nauczycielkę, rodziców i uczniów w oparciu o ich zainteresowania. Do siatki godzin wprowadzane są dodatkowe przedmioty, np. informatyka, języki obce (często dwa). System klasowo-lekcyjny ulega rozluźnieniu poprzez skasowanie dzwonek, zwiększenie swobody przemieszczania się uczniów w obrębie klasy w ramach poszczególnych jednostek lekcyjnych. Ułatwia to współpracę uczniów. Nauczyciel przede wszystkim pozytywnie motywuje ich do pracy. Ponadto stosuje on ocenę opisową. System wychowawczy opiera się na demokratyzacji stosunków między nauczycielem, uczniami i rodzicami, którzy mają pełny dostęp do informacji i założeń pedagogicznych związanych z realizacją programu autorskiego oraz biorą aktywny udział w edukacji swoich dzieci. Klasa autorska, oprócz tradycyjnych, spełnia ponadto funkcję emancypacyjną i prowokacyjną. Pracuje w oparciu o opracowany wspólnie regulamin, wprowadza własne tradycje oraz specyficzny wystrój sali charakterystyczny dla programu i profilu klasy.

A zatem klasa autorska w swoich psychopedagogicznych założeniach stanowi alternatywę w stosunku do klasy tradycyjnej.

Jak już wcześniej podkreślono, w klasie autorskiej realizowana jest własna koncepcja nauczyciela w celu osiągnięcia wyższych efektów dydaktyczno-wychowawczych. Ta swoista koncepcja znajduje odzwierciedlenie w programie autorskim. Opracowane przez autorkę założenia programowo-organizacyjne oraz wychowawczo-dydaktyczne klasy tradycyjnej i autorskiej przedstawia tabela 4.

Tabela 4. Założenia programowo-organizacyjne oraz wychowawczo-dydaktyczne klasy tradycyjnej i autorskiej

Klasa tradycyjna	Klasa autorska
<ul style="list-style-type: none"> • program opracowany przez MEN 	<ul style="list-style-type: none"> • program opracowany przez nauczyciela przy współpracy rodziców, uczniów i innych osób
<ul style="list-style-type: none"> • jeden program przeznaczony do realizacji przez ogół uczniów 	<ul style="list-style-type: none"> • program sprofilowany, realizujący materiał zgodnie z zainteresowaniami i oczekiwaniami rodziców i uczniów danej klasy
<ul style="list-style-type: none"> • ogólnie obowiązująca, sztywna siatka godzin 	<ul style="list-style-type: none"> • wprowadzanie do realizacji nowych przedmiotów np. basen, informatyka, języki obce
<ul style="list-style-type: none"> • wychowawstwo pełni jedna osoba 	<ul style="list-style-type: none"> • podstawę systemu wychowawczego stanowi model rodziny
<ul style="list-style-type: none"> • tradycyjna ocena cyfrowa 	<ul style="list-style-type: none"> • eliminacja ocen szkolnych

Jak widać z przedstawionego zestawienia klasa tradycyjna pracuje w oparciu o program opracowany przez Ministerstwo, jednakowy dla wszystkich uczniów danej grupy wiekowej. Tradycyjne programy, oprócz treści kształcenia i wychowania przedstawiają warunki jego realizacji oraz efekty, jakie należy osiągnąć po zakończeniu cyklu nauczania, niezależnie od możliwości psychofizycznych ucznia danego rocznika. Podstawowe przedmioty realizowane są zgodnie z obowiązującą siatką godzin. W klasie tradycyjnej realizację założeń programowych w zakresie wychowania zapewnia jeden nauczyciel. Obowiązujący przymus oceniania w postaci stopni szkolnych prowadzi do współzawodnictwa i rywalizacji o dobre stopnie oraz zjawisk stresogennych jak: drugoroczność, obniżona samoocena, poczucie krzywdy czy niesprawiedliwość.

Natomiast w klasie autorskiej w opracowywaniu i realizacji programu autorskiego, oprócz wychowawcy klasy – głównego inicjatora i autora – współuczestniczą uczniowie, którzy są głównym podmiotem klasy autorskiej i dla których program ten jest tworzony oraz rodzice, którzy będą wspomagać zaakceptowaną przez siebie działalność wychowawczą. W zależności od potrzeb w proces tworzenia programu mogą być włączane inne osoby współuczestniczące w jego późniejszej realizacji. Analiza programów autorskich pozwala stwierdzić, że ich przedmiotem może być materiał programowy, metody, środki dydaktyczne, formy i organizacja pracy. Często programy poszerzane są o nowe cele i treści. W większości są to klasy sprofilowane, realizujące materiał zgodnie z zainteresowaniami i oczekiwaniami uczniów i rodziców. Zawsze jednak są to programy ukierunkowane na ucznia, który postrzegany jest jako podmiot wszelkich działań i zabiegów edukacyjnych. Obowiązująca siatka godzin rozszerzona jest o dodatkowe obszary edukacyjne zgodnie z profilem klasy. Za podstawę systemu wychowawczego klas autorskich przyjmuje się model rodziny, w którym opiekę nad zespołem klasowym pełnią dwie osoby: kobieta i mężczyzna. W klasach młodszych szkoły podstawowej obowiązki te pełni wychowawczynie i jej asystentka – inna nauczycielka. Pierwsza z nich realizuje proces dydaktyczno-wychowawczy, dru-

ga zaś wspiera ją w oddziaływaniach wychowawczych i służy pomocą w prowadzeniu zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych. Jest to rozwiązanie bardzo praktyczne, gdyż wszelkie obowiązki związane z prowadzeniem klasy rozkładane są na dwie osoby. Innym istotnym determinantem założeń dydaktyczno-wychowawczych klas autorskich jest wyeliminowanie z edukacji ocen szkolnych. W klasach I–III tradycyjne stopnie szkolne zastępowane są oceną opisową słowną lub pisemną w formie instruktażu i wzmocnienia pozytywnego dla dzieci lub charakterystyki ich postępów dla rodziców. Zastosowanie oceny opisowej – sporadycznie w przeszłości stosowanej – łagodzi stres i strach przed szkołą, pozwala na wnikliwe spojrzenie na ucznia, na jego postępy bądź opóźnienia, na zdolności poznawcze, możliwości i zainteresowania.

Reasumując można stwierdzić, że programy autorskie mogą stworzyć uczniom dobre warunki rozwoju, przyjazne środowisko i klimat dla osiągania sukcesów w różnych dziedzinach, a co za tym idzie, są alternatywą dla programów tradycyjnych.

Klasa szkolna jest podstawową formą organizacyjną w systemie szkolnym. Jest ona miejscem, w którym uczniowie spędzają większą część swego czasu. Stwarza to konieczność wzajemnego komunikowania się i poddawania różnego rodzaju wymaganiom. Dlatego ważnym jest stworzenie odpowiedniej atmosfery, o której stanowić będą zadania stawiane przed członkami zespołu klasowego.

Przegląd literatury pokazuje, iż dotychczas nie przedstawiono wykazu zadań, jakie uczeń ma do wykonania w klasie szkolnej. Dlatego też podjęto próbę opracowania takiego rejestru. Należy jednak zdawać sobie sprawę, że może on być niepełny i wymagać uzupełnienia. Niemniej zadania, które uczeń ma do wykonania w klasie tradycyjnej i autorskiej przedstawia tabela 5.

Tabela 5. Zadania ucznia w klasie tradycyjnej i autorskiej

Klasa tradycyjna	Klasa autorska
<ul style="list-style-type: none">• realizowanie narzuconego programu bez względu na możliwości i zainteresowania• zachowanie ciszy i spokoju, dyscyplina milczenia	<ul style="list-style-type: none">• czynne zaangażowanie w opracowanie autorskiego programu dydaktyczno-wychowawczego
<ul style="list-style-type: none">• bierne odbieranie wiedzy	<ul style="list-style-type: none">• współtworzenie zajęć
<ul style="list-style-type: none">• realizacja zadań przydzielonych przez nauczyciela	<ul style="list-style-type: none">• samodzielne stawianie problemów i ich rozwiązywanie w toku działania ukierunkowanego na samodzielne myślenie
<ul style="list-style-type: none">• odpowiadanie na pytania nauczyciela	<ul style="list-style-type: none">• zadawanie pytań nauczycielowi
<ul style="list-style-type: none">• zapamiętywanie wiadomości podręcznikowych	<ul style="list-style-type: none">• stymulowanie nauczyciela do poszukiwań w zakresie atrakcyjnych metod i form możliwości przekazywania wiedzy
<ul style="list-style-type: none">• przyswojenie wiedzy przewidzianej w programie	<ul style="list-style-type: none">• prowadzenie prac badawczych na miarę możliwości ucznia

<ul style="list-style-type: none"> • walka o stopnie 	<ul style="list-style-type: none"> • walka o wiedzę i umiejętności
<ul style="list-style-type: none"> • pobieranie nauki od nauczyciela 	<ul style="list-style-type: none"> • samodzielne uczenie się i efektywna praca nad samodoskonaleniem się
<ul style="list-style-type: none"> • czekanie na różnego rodzaju dyspozycje nauczyciela 	<ul style="list-style-type: none"> • samorealizacja w działalności poznawczej, społecznej, artystycznej, sportowej itp. • dbałość o własny rozwój fizyczny i psychiczny • organizowanie samopomocy koleżeńskiej w nauce • wzajemne wspieranie się w rozwiązywaniu konfliktów i trudnych problemów • budowanie i utwierdzanie mocnych stron swojego „ja” • samowychowanie • tolerancja na cudze błędy • akceptowanie własnych trudności i niepowodzeń • wprowadzanie pożądaných zmian w otoczeniu i we własnej osobie oraz współodpowiedzialność za proponowane zmiany
<ul style="list-style-type: none"> • podporządkowanie się autorytetowi i kompetencji nauczyciela 	<ul style="list-style-type: none"> • wzajemna akceptacja i współpraca nauczyciela i uczniów
<ul style="list-style-type: none"> • przystosowanie do zbiorowego życia i pracy poprzez ukształtowanie różnych umiejętności i nawyków 	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój postaw prospołecznych • podejmowanie zadań na rzecz spraw i osób godnych wsparcia i zaangażowania • wszelkiego rodzaju aktywność grupowa poza klasą • podejmowanie działań praktycznych • twórcze działania na rzecz klasy • ulepszanie życia szkoły i klasy • podejmowanie prac zarobkowych w zespołach klasowych • sprzątanie sali lekcyjnej, szkoły i jej otoczenia
<ul style="list-style-type: none"> • stawianie sobie zadań krótkofalowych i konkretnych • zadania skierowane na sukces zewnętrzny 	<ul style="list-style-type: none"> • stawianie sobie zadań długofalowych, perspektywicznych i głębszych • zadania sprawiające sukces głębszy, wewnętrzny

Jak widać z przedstawionego zestawu, zadania ucznia w klasie tradycyjnej i autorskiej pozostają do siebie w sprzeczności.

Przeważające u nas klasy tradycyjne stosują klasowo-lekcyjną organizację pracy. Nauczyciele opierają się wyłącznie na programie nauczania opracowanym przez Ministerstwo, a stosowane przez nich metody pracy służą zapamiętywaniu podręcznikowych wiadomości. Kształcenie zorientowane jest na selekcję, dzieci muszą

być oceniane i egzaminowane zgodnie z obowiązującymi normami i skalami. Uczniowie podejmują walkę o stopnie, co tłumi ich dziecięce zainteresowania, zabija potencjał twórczy, zdolności i motywację poznawczą. Ponadto uczeń uzależniony jest od nauczyciela, który zadaje pytania, a uczeń odpowiada. Funkcjonowanie samorządu uczniowskiego jest organizacją stworzoną dla uczniów przez dorosłych. Również czas wolny jest organizowany instytucjonalnie i kontrolowany przez dorosłych. W założeniu ma to zapewnić dzieciom opiekę i bezpieczeństwo, w rzeczywistości zaś jest zaprzeczeniem ich prawa do samodzielności i autonomii. Podobnie wyglądają problemy związane z tematami lekcji. Są one wymyślane i demonstrowane przez nauczyciela, a uczniowie muszą jak najlepiej wywiązać się ze swojej roli. Podstawą stosunków międzyludzkich w klasie tradycyjnej jest nadal hierarchia zależności. Można więc powiedzieć, iż uczeń w takiej klasie jest często traktowany jak przedmiot, któremu za pomocą opracowanych technik i narzędzi wtłacza się konserwatywne postawy wychowawcze utrwalone przez dziesiątki lat.

Inaczej natomiast przedstawia się sytuacja ucznia w klasie autorskiej. Przede wszystkim powinna być ona dla dzieci miejscem uczenia się i twórczości. Edukacja zorientowana jest na wspieranie ich rozwoju, walkę o wiedzę i umiejętności. Eliminacja ocen gwarantuje dzieciom prawo do błędów. Pozwala to zaakceptować własne trudności i niepowodzenia oraz uczy tolerancji na cudze błędy. Oceny dokonuje się w sposób opisowy, biorąc pod uwagę zaangażowanie i możliwości ucznia a nie opanowane wiadomości³¹. Również czynnie zaangażowani są uczniowie w tworzenie programu dydaktyczno-wychowawczego swojej klasy. Uczniowie skłaniani są do stawiania problemów i ich rozwiązywania w toku samodzielnego myślenia. Sami też podejmują przeróżne działania, np. sportowe, artystyczne, społeczne, aby sprawdzić się w danej dziedzinie. Aby wyzwolić bogatsze możliwości i lepiej poznać siebie nawzajem, dzieci podejmą różnego rodzaju działalność poza klasą, np. prace zarobkowe, akcje ekologiczne, wspólne wyjazdy. Wszystko to zmierza do wyzwalań u uczniów pożądaných postaw wobec otoczenia, rozwijania samorządności, eliminowania zawiści i zazdrości, stwarzania możliwości twórczego działania. Realizując tego typu zadania, w klasie autorskiej eksponowana jest podmiotowość ucznia. Poszczególne oddziaływania dydaktyczno-wychowawcze wspierają jego rozwój i powodują, że nauka w szkole ma szansę być przyjemną i bezstresową.

Osobą, która pełni wiodącą rolę w systemie edukacji jest nauczyciel. Dlatego też ma on do spełnienia wiele zadań. W związku z poszukiwaniami nowych strategii oświatowych przed nauczycielami stają nowe zadania.

W coraz to większym stopniu niż dotychczas stają się oni organizatorami i inicjatorami aktywności edukacyjnej uczniów oraz twórcami procesu dydaktyczno-wychowawczego. W ich gestii pozostaje dobór materiału nauczania i jego

³¹ Od czasu wprowadzenia reformy różnica powyższa zanikła. Obowiązującą jest bowiem ocena opisowa.

ewentualna selekcja w zależności od możliwości uczniów. Od nich zależy też dobór podręczników, metod nauczania, środków dydaktycznych, form organizacyjnych kształcenia itp.³²

Zmianie ulegają także funkcje nauczyciela. W związku z tym powinien on przyjąć na siebie przede wszystkim funkcję wspierającego i wspomagającego rozwój uczniów. Za naczelną obowiązek nauczyciela w tym względzie uznaje się tworzenie jak najkorzystniejszych warunków samorealizacji i samodoskonalenia się uczniów, a szczególnie rozbudzenie emocji, ciekawości poznawczej, aspiracji, wyzwalanie aktywności, twórczości itp.³³.

Zmiany dotyczą również relacji zachodzących między nauczycielem a uczniem. W myśl nowych założeń powinny one stać się układem dwupodmiotowym, partnerskim, w którym nauczyciel będzie sprawiedliwym doradcą, rozumiejącym i akceptującym uczniów³⁴.

Uwzględniając powyższe dokonano podziału zadań nauczyciela na tradycyjne i nowe. Przegląd tych zadań przedstawia tabela 6.

Tabela 6. Zadania nauczyciela

Tradycyjne	Nowe
<ul style="list-style-type: none"> • dydaktyczne • wychowawcze • opiekuńcze • diagnostyczno-prognostyczne • kompensacyjno-usprawniające 	<ul style="list-style-type: none"> • włączanie środowiska i innych podmiotów edukacji szkolnej w działalność dydaktyczno-wychowawczą klasy • zdobywanie wiedzy i doskonalenie własnej kultury intelektualnej • umiejętne budzenie i wspieranie potrzeb, zainteresowań i uzdolnień uczniów • życzliwa i fachowa pomoc rodzicom w problemach wychowawczych ich dzieci • pozytywne motywowanie uczniów do nauki • wdrażanie uczniów do samokształcenia i samowychowania • otwartość na postęp naukowy i pedagogiczny • tworzenie własnych koncepcji pedagogicznych

Z przedstawionego wyżej przeglądu wynika, że zadania tradycyjne wynikają z funkcji pełnionych przez szkołę, a więc nauczyciel jest biernym wykonawcą narzuconych z góry zadań.

Natomiast zadania nowe zależą od niego samego. Biorąc to pod uwagę należy powiedzieć, że jego rola zawodowa powinna zmierzać w kierunku nauczyciela twórcy, urzeczywistniającego własne koncepcje i pomysły pedagogiczne oraz wspierającego i wspomagającego rozwój uczniów³⁵. Duży wpływ na to, czy nauczyciel je podejmie, ma jego wiedza na ten temat. Często bowiem nauczyciel

³² Por. M. Feiner, W. Went, *Nowe zadania nauczyciela*, „Edukacja i Dialog” 1997, nr 9, s. 3–4.

³³ Por. tamże, s. 4.

³⁴ Por. tamże, s. 4.

³⁵ Por. tamże, s. 4

chciałby zainicjować jakieś działanie innowacyjne w swojej szkole, ale nie wie jak. Dlatego też ważną sprawą jest przygotowanie ich do tych nowych zadań. Ze względu na ich zróżnicowanie uważam, iż wykształcenie zdobyte w czasie studiów przestaje wystarczać. Stąd konieczne jest doskonalenie i doksztalcenie nauczycieli jako podstawowy warunek ich rozwoju zawodowego. Stale doksztalcenie się nauczycieli podnosi zakres i stopień oddziaływań dydaktyczno-wychowawczych, co stanowi istotny czynnik niezbędny do wywoływania zmian.

Jedną z form pozwalającą na systematyczne podnoszenie kwalifikacji są stopnie specjalizacji zawodowej. Według obowiązujących przepisów zdobywa się trzy stopnie, począwszy od najniższego pierwszego do najwyższego trzeciego. Stopnie specjalizacji zawodowej są świadectwem mistrzostwa zawodowego. Ponadto ośrodki metodyczne i resortowe ośrodki doskonalenia zawodowego organizują konsultacje indywidualne i zespołowe, sesje, kursy, warsztaty, seminaria i wycieczki studyjne, prowadzą wzorcowe lekcje i omawiają je. Ich celem jest promowanie doświadczeń nowatorów, opracowywanie programów integrujących i korelujących treści różnych przedmiotów czy tworzenie szkolnych systemów oceniania.

Ważną rolę w tym względzie mogą odegrać czasopisma o charakterze przedmiotowo-metodycznym i literatura pedagogiczna, a także dostosowanie programów kształcenia w uczelniach pedagogicznych do nowych zadań stawianych nauczycielom. Bowiem stopień i rodzaj przygotowania nauczyciela do różnych zadań zależy od jego systemu wiedzy i nastawienia do zachodzących zmian.

Podmiotami, które odgrywają główną rolę w wychowaniu dzieci są rodzina i szkoła. Od tego, jak ułożą się stosunki między nimi, będą zależały w dużej mierze efekty pracy wychowawczej. Zakres współpracy między szkołą a rodziną powinien obejmować różne dziedziny życia i działalności dzieci, zarówno w szkole, jak i w domu. Dobra współpraca szkoły i domu obejmuje wiele różnorodnych kontaktów. Formy współpracy z domem rodzinnym w klasach autorskich przedstawiły m.in. D. Nakoneczna, B. Pawlak i E. I. Lesiak-Laska.

Pierwsza z tych autorek wyróżniła następujące kontakty: zbiorowe, grupowe i indywidualne.

Do kontaktów zbiorowych, tak zwanych spotkań klasowych, zaliczyła:

- zapoznanie rodziców z treścią programu nauczania i wychowania, metodami jego realizacji, sposobami oceniania wiedzy, umiejętności i postaw uczniowskich,
- informowanie rodziców o osiągnięciach szkolnych uczniów, o postawach koleżeństwa, współpracy i współdziałania na rzecz spraw i osób drugich, o rozwoju różnorodnych zainteresowań i zamiłowań uczniowskich: poznawczych, kulturowych, sportowych, społecznikowskich itp.,
- organizowanie spotkań merytoryczno-szkoleniowych poświęconych omawianiu określonych problemów wychowawczych, zdrowotnych, psychologicznych, socjologicznych – zaistniałych w klasie, w szkole, jak i w szerszym środowisku społecznym.

Kontakty grupowe rodziców, nauczycieli i uczniów to między innymi:

- spotkania klasowej rady rodziców, wychowawców oraz samorządu uczniowskiego,
- spotkania przedstawicieli społeczności rodziców poświęcone różnego rodzaju pracom organizacyjno-gospodarczym na rzecz klasy,
- spotkania metodyczne takie jak: zajęcia otwarte dla zainteresowanych rodziców, a także dla przedstawicieli władz oświatowych i samorządowych,
- współdziałanie rodziców w dydaktycznych zajęciach pozalekcyjnych i pozaszkolnych, pomoc w organizowaniu współpracy koleżeńskej w nauce, różnego rodzaju wycieczek, imprez kulturalnych, sportowych, zarobkowych itp.

Kontakty indywidualne obejmują między innymi:

- konsultacje pedagogiczne, indywidualne rozmowy z rodzicami i uczniami,
- wizyty domowe, kontakty telefoniczne,
- kontakty korespondencyjne: pisemne relacje o wynikach w nauce i zachowaniu, dzienniczki uczniowskie, listy pochwalne, okolicznościowe gazetki redagowane przez zespoły klasowe i szkolne, reklamówki oświatowe itp.³⁶.

Z kolei B. Pawlak opracowała swój zestaw form, które jej zdaniem ułatwiają nawiązywanie współpracy między szkołą a domem. Pierwszą grupę stanowią formy służące wzajemnej wymianie informacji o dziecku, takie jak:

- indywidualne rozmowy z rodzicami w ramach cotygodniowego dyżuru nauczycielskiego,
- telefoniczny kontakt w razie choroby dziecka,
- gromadzenie w teczkach i prezentowanie rodzicom wszystkich prac ucznia (wypracowań, sprawdzianów, prac plastycznych),
- dostarczanie rodzicom, dwa razy w semestrze, szczegółowej oceny opisowej,
- po każdym sprawdzianie pisemne wskazanie ewentualnych ćwiczeń dodatkowych,
- możliwość obserwowania pracy dziecka w klasie (lekcje otwarte dla rodziców),
- indywidualne wywiadówki dla rodziców przed końcem każdego semestru.

Do drugiej grupy należą formy służące bieżącej informacji o przebiegu pracy dydaktyczno-wychowawczej w klasie i szkole. Należą do nich:

- zebrania klasowe informujące o tym, czego i w jaki sposób uczą się dzieci,
- korespondencja z rodzicami (w zeszytach uczniowie mają koperty na piątkowe listy, informujące o planach na nowy tydzień, o sukcesach, trudnościach poszczególnych uczniów),
- spotkania ogólnoszkolne,
- tablica ogłoszeń dla rodziców,
- kronika klasowa,
- gazетка szkolna redagowana przez uczniów,

³⁶ Por. D. Nakonieczna, *Klasy...*, op. cit., s. 52

- popołudnie w szkole (równoczesny dyżur wszystkich nauczycieli, któremu towarzyszą aukcje i wystawy prac uczniowskich),

Trzecia grupa to formy integrujące zespół klasowy:

- imprezy dla dzieci, rodziców i nauczycieli (andrzejki, Dzień Matki, Dzień Dziecka),
- wycieczki współorganizowane przez rodziców,
- wyjazdy na tzw. zieloną szkołę,
- klasowe świętowanie urodzin, imienin dzieci,
- prowadzenie niektórych zajęć przez rodziców.

Ostatnia grupa to formy pracy na rzecz szkoły. Należy tu wspólne urządzenie przez rodziców i nauczycieli pracowni, a także gromadzenie środków dydaktycznych³⁷.

Natomiast według E. I. Lesiak-Laski udział rodziców w pracy szkoły i klasy może przybierać następujące formy:

- W ujęciu społeczności ogólnoszkolnej:
 - współorganizowanie imprez i uroczystości szkolnych, projektowanie i wykonywanie dekoracji, zabieranie głosu w ważnych momentach uroczystości, uczestniczenie w imprezach,
 - udział w apelach szkolnych w charakterze znawców omawianego problemu,
 - wzbogacanie majątku szkoły, wykonywanie trwałych dekoracji i pomocy naukowych.
- W życiu klasy:
 - udział w opracowaniu planu pracy wychowawczej,
 - udział w lekcjach wychowawczych o charakterze uroczystym lub w lekcjach przedmiotowych w charakterze „specjalisty” w omawianej dziedzinie,
 - pomoc w organizowaniu wycieczek do zakładów pracy, w których zatrudnieni są rodzice, mogą wtedy występować jako przewodnicy,
 - pomoc w organizowaniu i pełnieniu opieki w czasie wycieczek klasowych.
- W procesie dydaktycznym:
 - udział w lekcjach, mogą to być lekcje realizowane w formie wykładu lub w formie pokazu,
 - udział w lekcjach z różnych przedmiotów w charakterze obserwatorów swoich dzieci.
- W pracy samorządu klasowego oraz w zajęciach pozalekcyjnych:
 - służenie radą i pomocą w sytuacjach wymagających bezstresowego rozstrzygnięcia trudnej lub konfliktowej sprawy,
 - udział w ustalaniu zasad podziału majątku pieniężnego klasy,
 - pomoc w określaniu sytuacji materialnej niektórych rodzin i proponowanie odpowiedniej pomocy,
 - pomoc w organizowaniu uroczystości środowiskowych³⁸.

³⁷ Por. B. Pawlak, *Współpraca nauczycieli i rodziców w szkołach alternatywnych*, [w:] *Pedagogika alternatywna*, pod red. K. Baranowicz, Wyd. Impuls, Kraków 1995, s. 121–122.

Natomiast dane dotyczące klasy tradycyjnej zostały opracowane przez autorkę. Na podstawie powyższych danych skonstruowano zestaw kontaktów szkoły z domem ucznia, który przedstawia tabela 7.

Tabela 7. Współpraca szkoły z domem rodzinnym w klasie tradycyjnej i autorskiej

Klasa tradycyjna	Klasa autorska
<ul style="list-style-type: none"> • zapoznanie rodziców z planem dydaktyczno-wychowawczym i jego stopniową realizacją, • pomoc rodziców przy organizowaniu wycieczek, uroczystości klasowych, urządzaniu klasopracowni, • organizowanie raz w miesiącu dni otwartych klasy, • udział w wywiadówkach, • wystawki prac dziecięcych, • odwiedziny wychowawcy w domu ucznia, • wpisywanie uwag do dzienniczka ucznia, • zwiedzanie zakładu pracy rodziców, • prelekcje służące bogaceniu wiedzy pedagogicznej rodziców. 	<ul style="list-style-type: none"> • zapoznanie z treściami programowymi, • udział w wywiadówkach i zebraniach klasowych, • organizowanie uroczystości klasowych i szkolnych, • rozwiązywanie przez rodziców różnorodnych problemów zaistniałych w klasie, • spotkania klasowej rady rodziców, nauczycieli i samorządu uczniowskiego, • wykonywanie przez rodziców różnych prac na rzecz klasy, • zajęcia otwarte, • udział rodziców w zajęciach pozalekcyjnych i pozaszkolnych, • indywidualne rozmowy nauczyciela z rodzicami i uczniami, • wizyty domowe wychowawcy, • kontakty telefoniczne i korespondencyjne, • gromadzenie w teczkach i prezentowanie prac ucznia, • dostarczanie rodzicom oceny opisowej, • gazetka szkolna i kronika klasowa, • wspólne imprezy dla rodziców, dzieci i nauczycieli, • prowadzenie przez rodziców niektórych zajęć szkolnych, • urządzanie klasopracowni, • gromadzenie środków dydaktycznych i pomocy naukowych, • udział rodziców w apelach, • wykonywanie przez rodziców trwałych dekoracji, • wspólne opracowywanie planu pracy wychowawczej, • udział w lekcjach wychowawczych, • decydowanie o majątku pieniężnym klasy, • wzajemna pomoc materialna.

³⁸ Por. E.I. Lesiak-Laska, *Z teorii i praktyki wczesnoszkolnej*, WSP, Rzeszów 1993, s. 178–179.

Jak widać z materiału przedstawionego w tabeli 7, rodzice mają duże możliwości zaangażowania się w pracę klasy swoich dzieci. Niemniej w klasie tradycyjnej formy współpracy są typowe i powszechnie stosowane we wszystkich szkołach.

Natomiast w klasie autorskiej rodzice w dużej mierze decydują o organizacyjnym kształcie klasy oraz jej dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej działalności. Dzieje się tak dlatego, gdyż bez ich znaczącej aktywności funkcjonowanie tych klas byłoby niemożliwe. Wiąże się to przede wszystkim z koniecznością finansowania różnych przedsięwzięć założonych w programie autorskim. Informowanie o wynikach nauczania przestaje być tylko jedyną formą, a i ta odbywa się przy znacznym udziale i akceptacji uczniów. Mimo, iż przedstawione formy, np. udział w zajęciach pozalekcyjnych i pozaszkolnych, wykonywanie trwałych dekoracji, czy innych prac na rzecz klasy, są czasochłonne i wymagają dużego nakładu pracy, to jednak są dla rodziców atrakcyjne. Nie są narzucane, lecz każdy wybiera to, co mu najbardziej odpowiada i w czym jest kompetentny. Tak zorganizowana współpraca rodziców ze szkołą świadczy o ich upodmiotowieniu i partnerskim udziale w procesie dydaktyczno-wychowawczym swoich dzieci na terenie szkoły.

Podsumowując rozważania na temat klas autorskich należy stwierdzić, iż są to klasy, w których realizowane są własne pomysły edukacyjne nauczycieli. Stąd też charakteryzują się one swoistymi cechami, funkcjami, zadaniami i założeniami. Są to klasy z zasady nastawione na zainteresowania i potrzeby rozwojowe dzieci.

Podstawą funkcjonowania klas autorskich są programy pisane przez nauczyciela-autora. W ich opracowywaniu i realizacji współuczestniczą uczniowie i ich rodzice. Przedmiotem programu autorskiego mogą być innowacje dotyczące różnych elementów procesu edukacji. Podczas ich opracowywania pod uwagę brane jest dobro dziecka, co znajduje odzwierciedlenie w zadaniach, jakie ma do wykonania uczeń na terenie klasy autorskiej. Jego status zmienia się na bardziej podmiotowy.

Wyzwalaniu się chęci do podjęcia trudu opracowania programu autorskiego i poprowadzenia klasy autorskiej sprzyjają różnego rodzaju formy dokształcania nauczycieli i doradztwa metodycznego. Jednak bardzo ważne jest uznanie i pomoc ze strony rodziców. Bez tego możliwość prawidłowego funkcjonowania klas autorskich w zasadzie jest niemożliwa. Podkreślić w tym miejscu należy, iż warunkiem dobrej współpracy szkoły z rodzicami jest podmiotowy ich udział w edukacji szkolnej swoich dzieci.

Można więc powiedzieć, że klasy autorskie stwarzają uczniom dobre warunki do nauki i rozwoju, powodują, że nauka może być przyjemna i bezstresowa. Są one w pewnym stopniu alternatywne dla klas tradycyjnych.

Anna Klim-Klimaszewska

STRESZCZENIE:**Klasa autorska jako przykład innowacji pedagogicznej w edukacji wczesnoszkolnej**

Wśród przemian zachodzących w życiu i rozwoju społeczeństwa szczególną i istotną rolę odgrywają innowacje. Działalność innowacyjna w szkołach prowadzona jest na podstawie Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki (Dz. U. z 2002 r. nr 56, poz. 506) oraz Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2011 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki (Dz. U. z 2011 r., nr 176, poz. 1051). Nowatorskim pomysłem realizowanym w szkołach, który zwiększa skuteczność pracy dydaktyczno-wychowawczej, może być koncepcja klasy autorskiej.

Słowa kluczowe: innowacja, edukacja wczesnoszkolna, klasa autorska.

SUMMARY:**The author's class as an example of the innovative pedagogy in nursery school education**

Amongst changes which take place in lives and development of societies the main and most important role play innovations. The innovative activity of schools is executed on the basis of the Government Order of the Minister of the National Education and Sport from 9th April 2002 about the conditions of conducting innovative and experimental activities by public schools and institutions (Journal of Laws from 2011, No. 176, item 1051). The innovative idea executed at schools, which increases the effectiveness of the didactic and educational work, may be the conception of the author's class.

The key words: innovation, nursery school education, the author's class.

